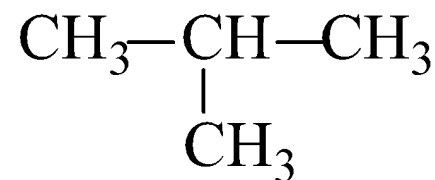
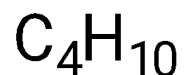
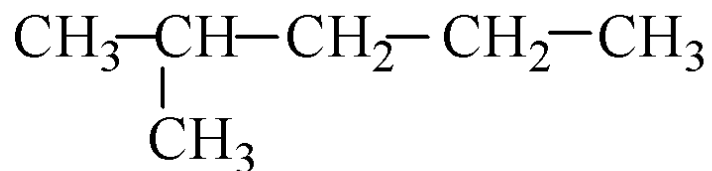

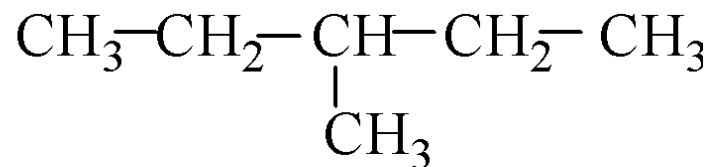
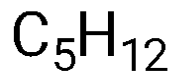
Áóòáí

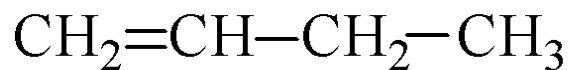
²ġí áóòáí

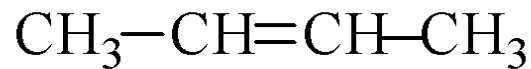
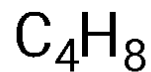
2-Ì àòèèí áí òáí

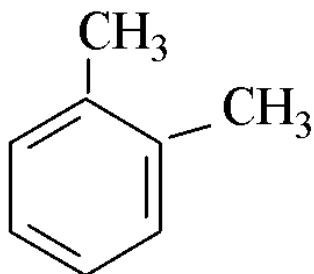
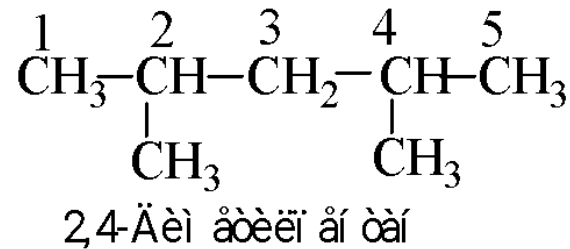
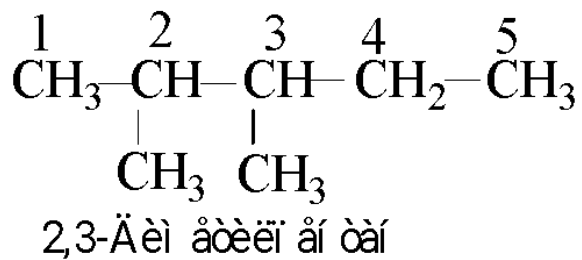
3-Ì àòèèí áí òáí

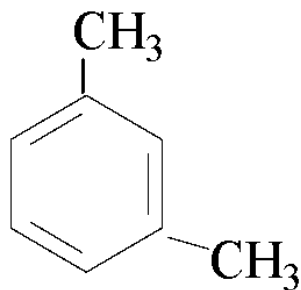
1-Áóòáí

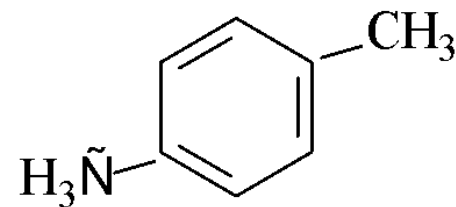
2-Áóòáí

1,2-Äè àèèèái çái

1,3-Äè àèèèái çái

1,4-Äè àèèèái çái

ПРОСТОРОВА ІЗОМЕРІЯ (СТЕРЕОІЗОМЕРІЯ)

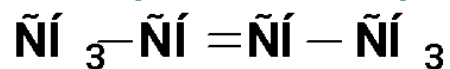
Стереοізомерія поділяється на:

Геометричну

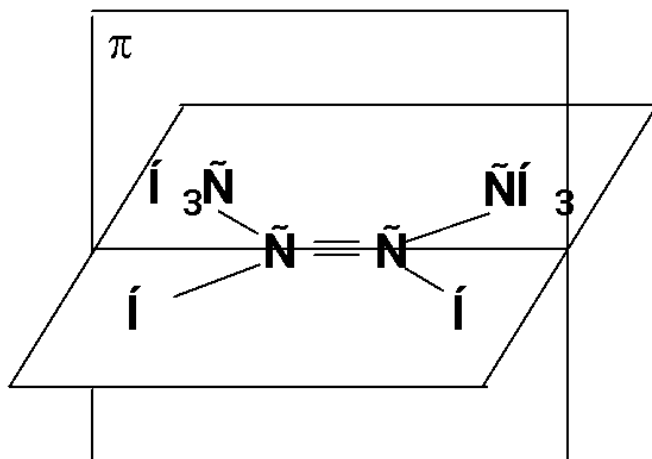
Оптичну

Конформаційну.

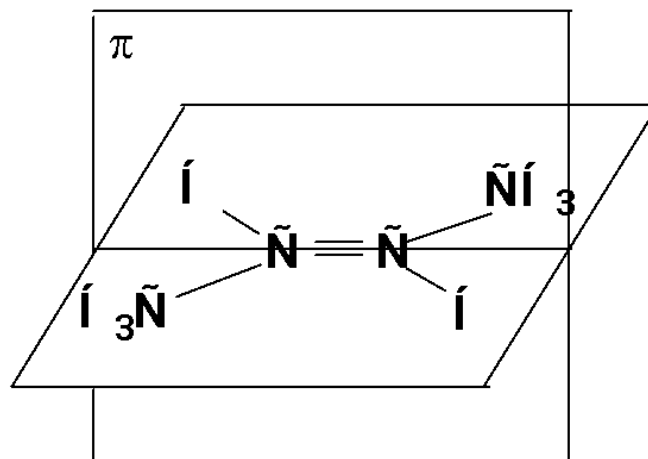
Геометрична ізомерія (цис-, транс-ізомерія або π-діастереоізомерія)

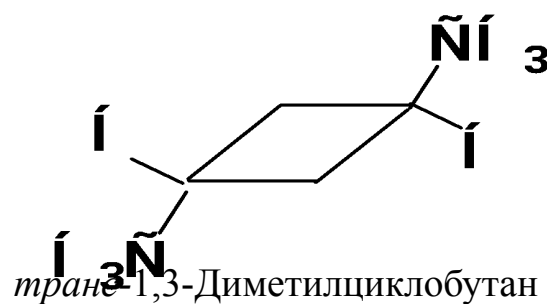
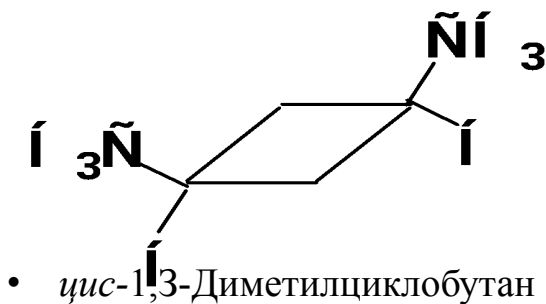
2-Ацетилен

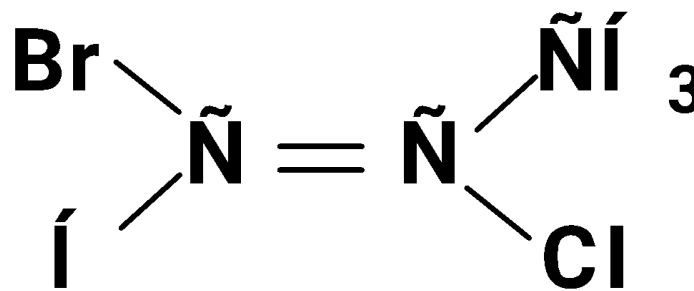
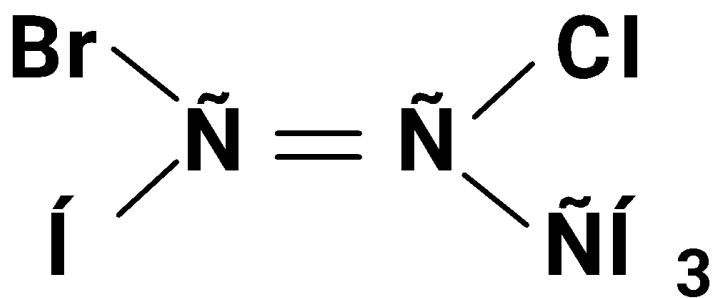
цис-2-Бутен

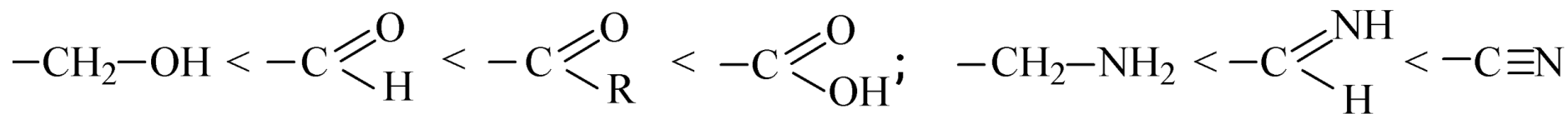
транс-2-Бутен

Цис- і *транс-* позначення можна використовувати у випадку наявності двох однакових замісників при обох атомах карбону. При наявності чотирьох різних замісників згідно з правилами IUPAC застосовують *Z,E*-систему позначень.

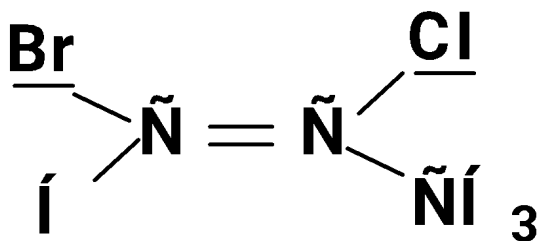

Для цього спочатку визначають старшого замісника при кожному атомі вуглецю. Старшість атома визначається його порядковим номером в періодичній системі елементів. Так, наймолодший замісник водень, за ним ідуть Li, Be, C, N, O, F і так далі. У випадку функціональних груп старшість визначається природою першого атому ($-\underline{\text{S}}\text{O}_3\text{H} > -\underline{\text{O}}\text{H} > -\underline{\text{N}}\text{H}_2 > -\underline{\text{C}}\text{H}_3$), а у випадку їх рівності — природою другого ($-\text{CH}_2-\underline{\text{C}}\text{H}_3 < -\text{CH}_2-\underline{\text{N}}\text{H}_2 < -\text{CH}_2-\underline{\text{O}}\text{H} < -\text{CH}_2-\underline{\text{F}}$) і так далі. У випадку груп з різними типами зв'язків старшість зростає в ряді:

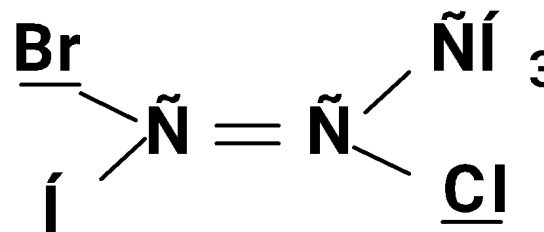

Якщо обидва старших замісники при обох атомах вуглецю розміщені по один бік від подвійного зв'язку, то такий ізомер позначається **Z** (від німецького *zusammen* — разом). Якщо ж старші замісники розміщені по різні боки подвійного зв'язку, ізомер позначається **E** (від німецького *entgegen* — навпроти).

Символи *Z* і *E* не потрібно змішувати з *цис*- і *транс*-.

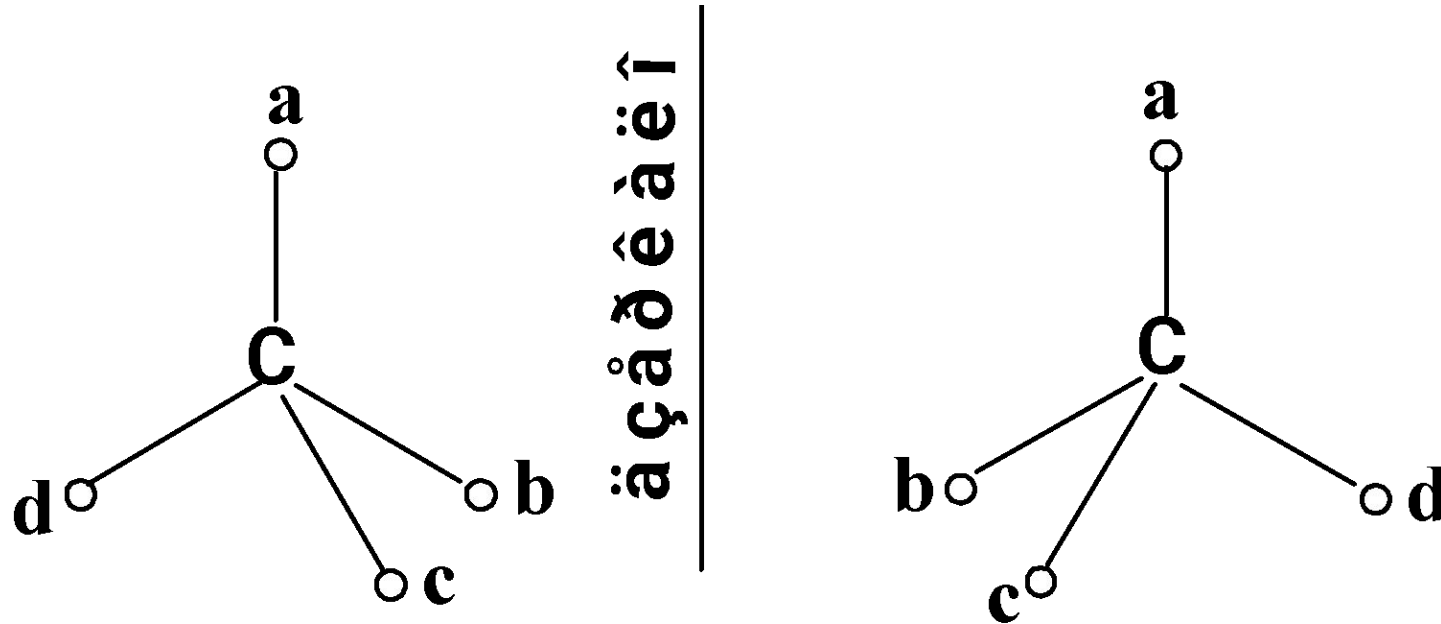

Z-1-Бromo-2-хлоропропен
хлоропропен

E-1-Бromo-2-

Оптична ізомерія (дзеркальна енантіомерія)

Ці два ізомери називаються **енантіомерами** (оптичними антиподами, дзеркальними ізомерами)

Енантіомери мають однаковий якісний і кількісний склад, однакову хімічну будову і відрізняються лише просторовим розташуванням замісників біля асиметричного атома вуглецю — так званою ***просторовою конфігурацією***.

- Речовини, що складаються з асиметричних молекул, проявляють оптичну активність — їх розчини обертають площину поляризації плоско-поляризованого променя світла. Якщо один енантіомер обертає її за годинниковою стрілкою, то другий — проти.
- Той оптичний антипод, що обертає площину поляризації за годинниковою стрілкою називається правообертаючим і позначається (d) або (+), а той, що проти — лівообертаючим і позначається (l) або (—).

Звичайні структурні формули не дозволяють передати реальну просторову конфігурацію молекули.

Для відображення просторової конфігурації найчастіше застосовують

- *формули з клиноподібними зв'язками*
- *проекційні формули Е.Фішера.*

У формулах з клиноподібними зв'язками ті з них, що лежать у площині малюнка позначають звичайними лініями. Зв'язки, що напрямлені від площини малюнка в бік спостерігача показують клиноподібними заштрихованими рисочками

а ті, що напрямлені в протилежний бік – незаштрихованими

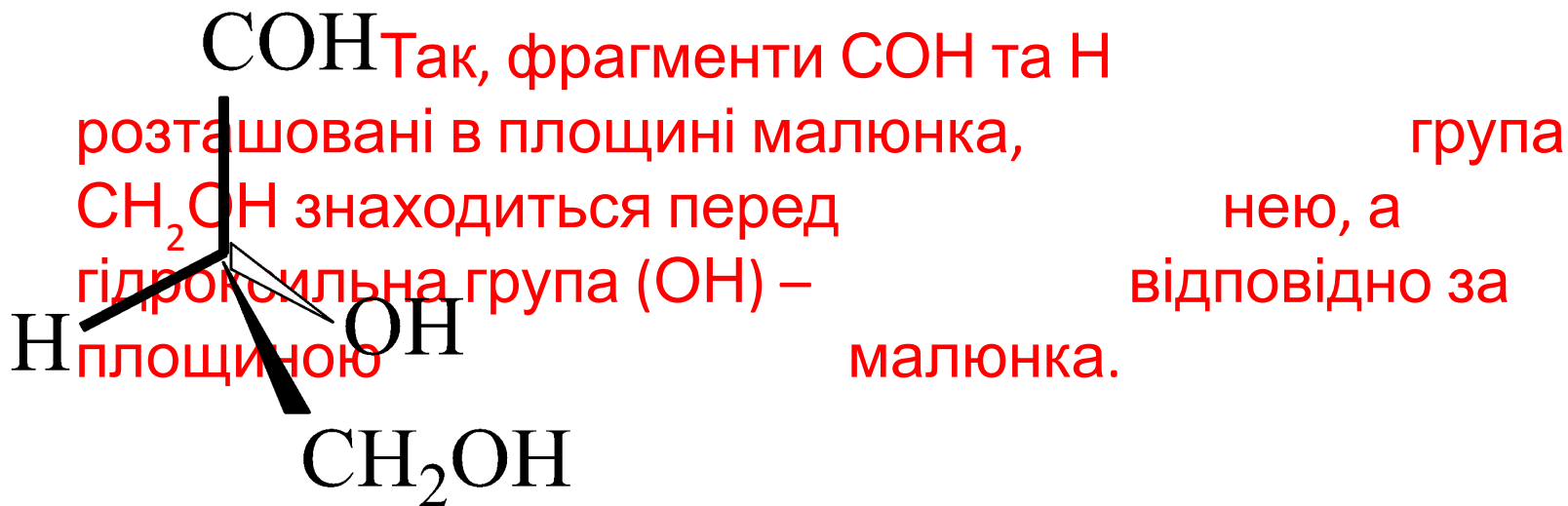
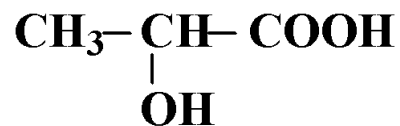
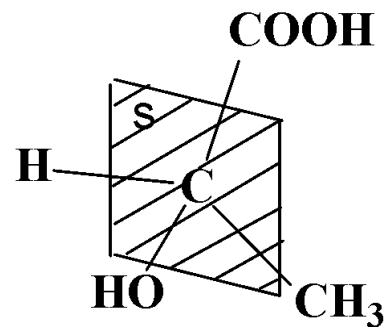
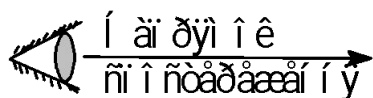

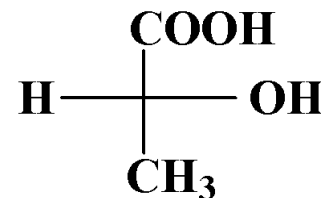
Схема побудови проєкційної формули Е. Фішера для молочної кислоти

à

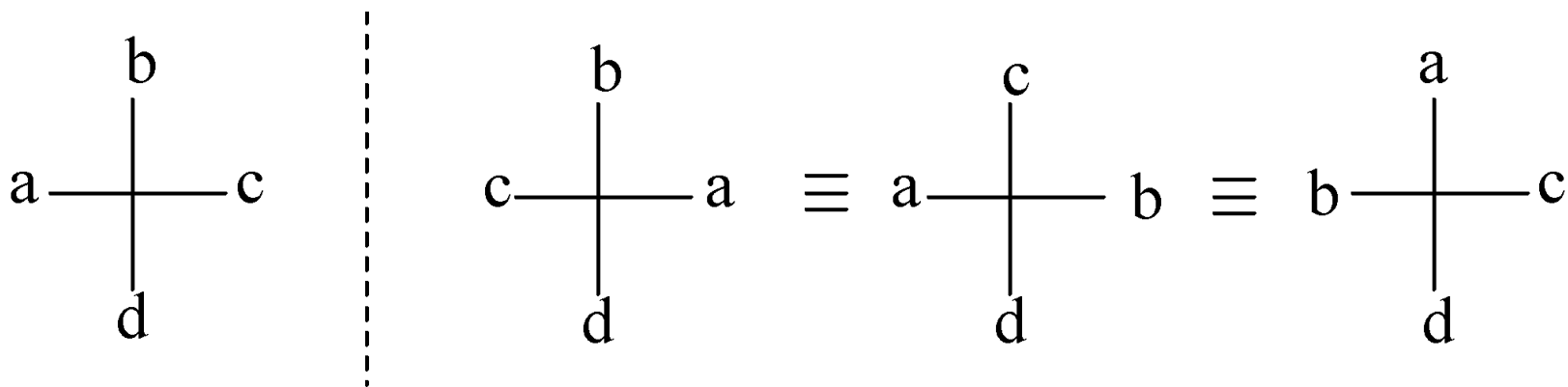
á

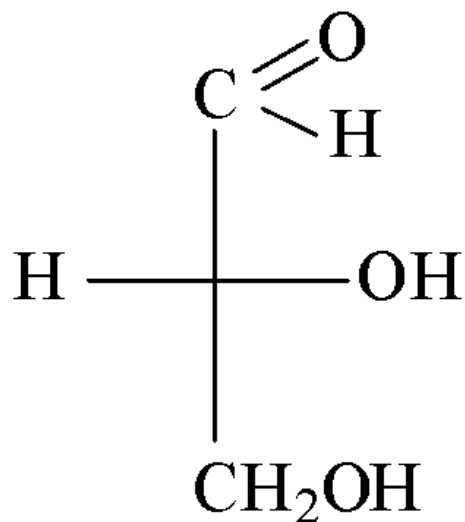
â

- Кожна тетраедрична модель з хіральним атомом вуглецю може бути подана дванадцятьма проекціями Фішера — залежно від розміщення замісників відносно напрямку спостереження.
- Для зменшення кількості формул, згідно з правилами IUPAC, головну функціональну групу розташовують зверху, а головний вуглецевий ланцюг — вертикально.

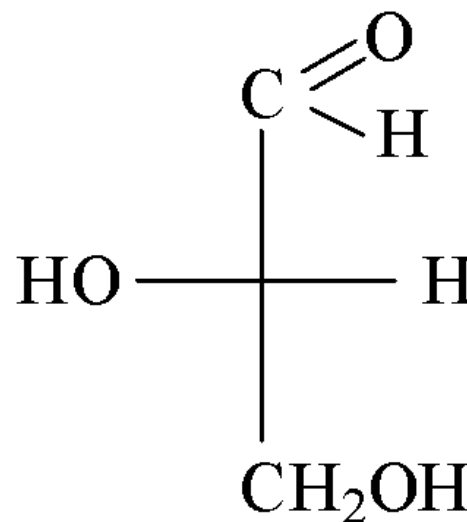
- При використанні фішерівських формул слід дотримуватись певних правил:
- Формули Фішера можна повертати в площині на кут кратний 180° і не можна повертати на кут 90° , 270° , 450° тощо.
- У формулах Фішера дозволяється міняти місцями за годинниковою стрілкою або проти неї три замісники біля асиметричного атома вуглецю.
- Переміна місцями двох будь-яких замісників веде до формули антиподу.

Для позначення абсолютної конфігурації в назві речовини користуються системою Фішера і Розанова.

D (+)- гліцериновий
альдегід

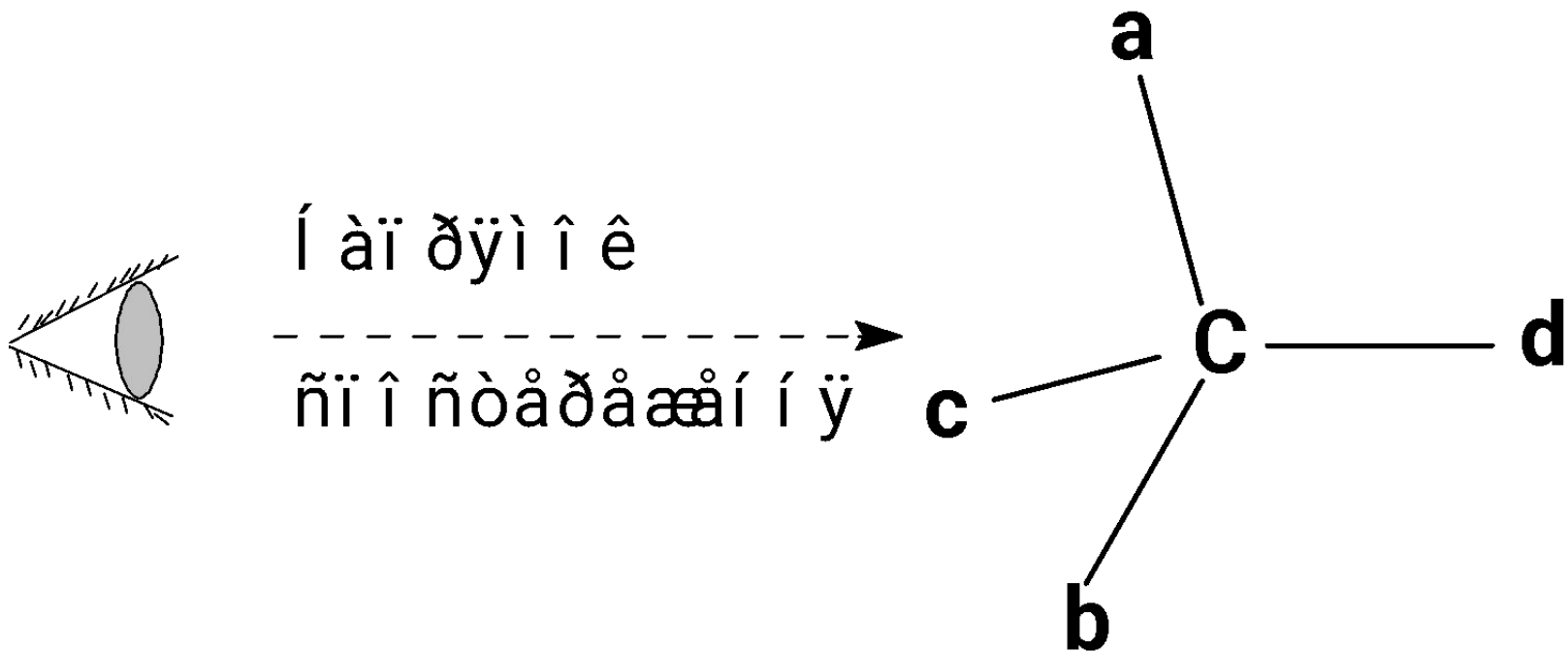

L (-)- гліцериновий
альдегід

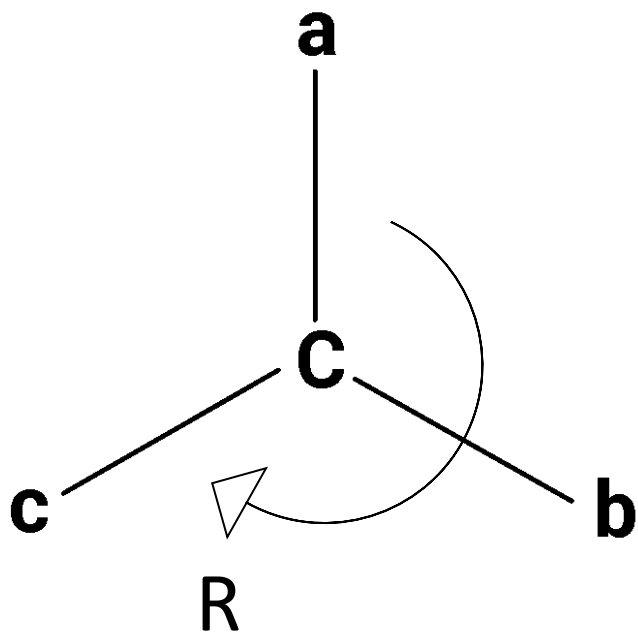
- Якщо в формулі Фішера атом водню знаходиться зліва від головного ланцюга, то це D-конфігурація, а якщо справа — то L.

Універсальна система Р.Кана, К. Інгольда і В.Прелога позначення абсолютної конфігурації молекули

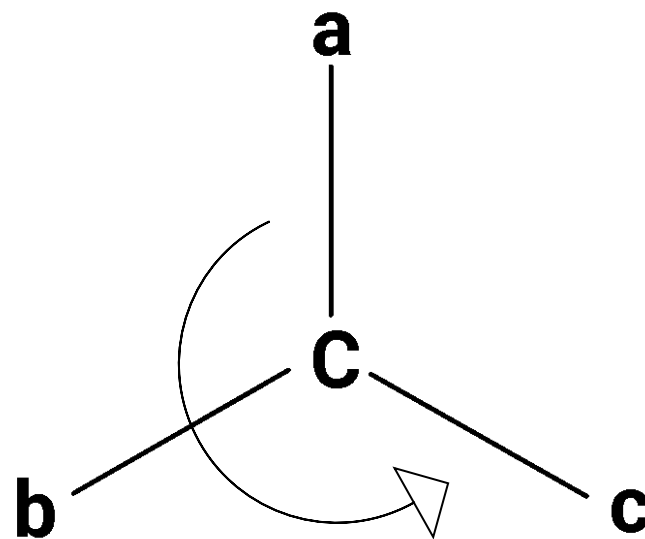
- Нехай старшість замісників зменшується в порядку $a > b > c > d$. Для застосування R, S-системи, молекулу необхідно розмістити в просторі таким чином, щоб око спостерігача знаходилося на осі: хіральний центр — наймолодший замісник (найчастіше це водень) і так щоб цей наймолодший замісник був з протилежного боку по відношенню до ока спостерігача.

Хіральний атом вуглецю закриватиме собою наймолодшого замісника, а три інших утворять трьохпроменеву зірку з кутами між променями 120° .

S

- Якщо в цій зірці старшість трьох замісників зменшується за годинниковою стрілкою, то конфігурація позначається R (rectus-правий), а якщо проти годинникової стрілки, то S — (sinister-лівий).

При наявності в молекулі кількох хіральних атомів вуглецю, необхідно розглядати кожен з них окремо.

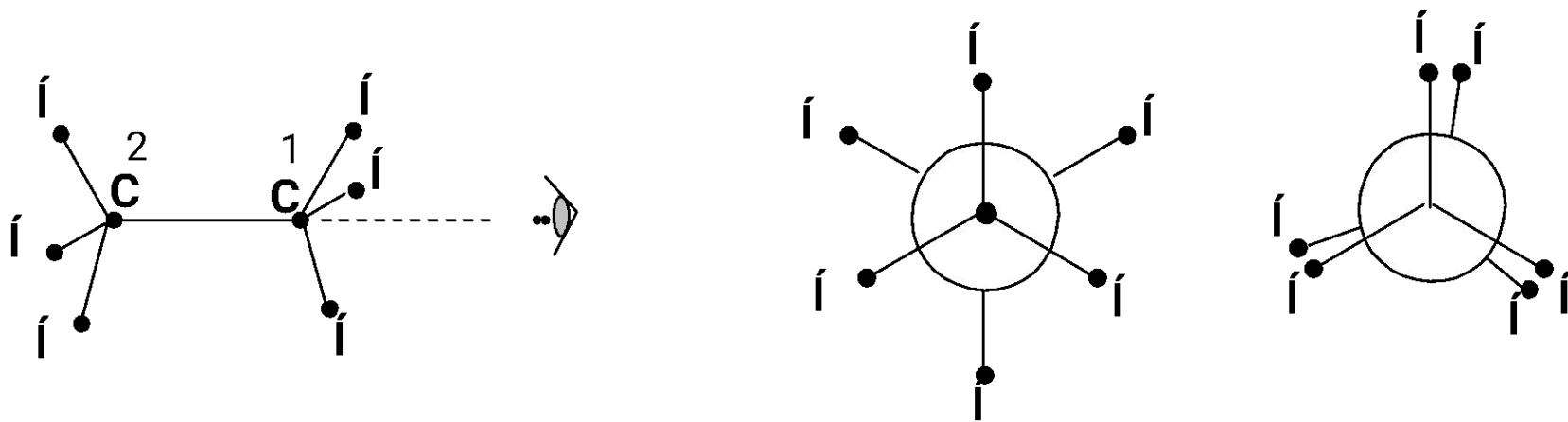
- Визначити R або S-конфігурацію можна і безпосередньо на основі проекційної формули Фішера. Для цього зручно користуватись “оберненим” принципом В.Потапова.
- ***“Якщо в проекційній формулі Фішера старшість трьох найстарших замісників зменшується за годинниковою стрілкою, то молекула має S-конфігурацію, а якщо проти годинникової стрілки, то — R.”***

Конформаційна (поворотна) ізомерія

- Конформація — певна конфігурація молекули в просторі, яка виникає в результаті обертання фрагментів молекули навколо ординарного σ -зв'язку. Ці стереоізомерні структури перебувають у динамічній рівновазі і відрізняються між собою стабільністю. Більш стабільні конформації (у яких молекули перебувають більшу частину часу) називаються **конформерами** або **поворотними ізомерами**.

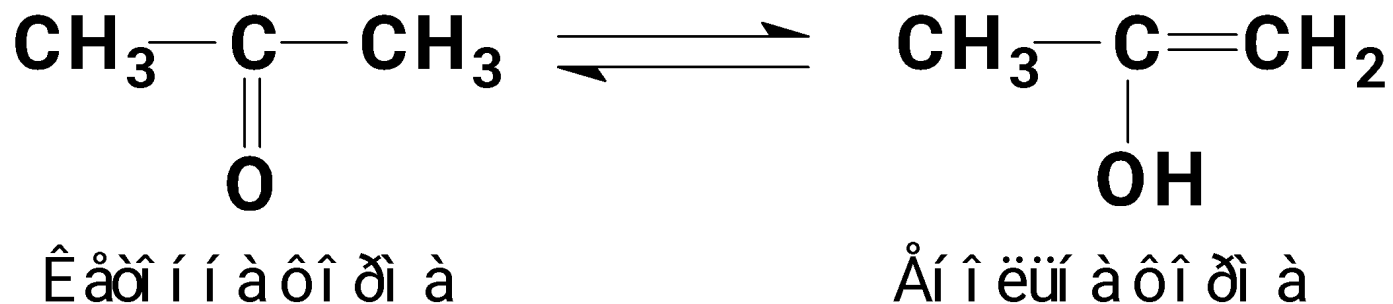
Для зображення конформерів використовують проекції М. Ньюмена (1955).

- Побудуємо проекції Ньюмена для етану. Для цього розглянемо молекулу з торця вздовж вісі С-С. При цьому перший атом вуглецю позначається крапкою, а другий колом.

- Для молекули етану існує два поворотних ізомери. Конформер (а) називається загальмованою формою, а конформер (б) — заслоненою або затіненою.

- Як структурна, так і просторова ізомерія може бути **статичною і динамічною**.
- Якщо ізомери не можуть легко перетворюватись один в одного, то такий різновид ізомерії відноситься до статичної. Якщо ж ізомери можуть легко переходити один в одного і утворюють рівноважну суміш, то такий тип ізомерії відносять до динамічної. Структурні ізомери, що перебувають у динамічній рівновазі називають **таутомерами**. Характерним прикладом таутомерії може служити **кето-енольна таутомерія**:

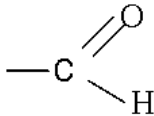
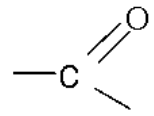
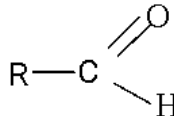
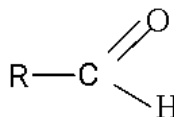
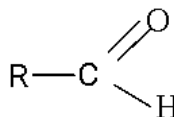
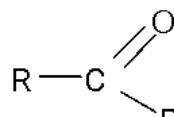
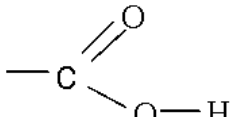
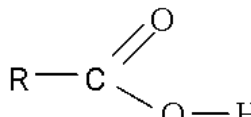
КЛАСИФІКАЦІЯ ОРГАНІЧНИХ СПОЛУК

- **за будовою вуглецевого скелета.**
- **Ациклічні (аліфатичні) – насичені та ненасичені,**
- **Карбоциклічні (аліциклічні та ароматичні),**
- **Гетероциклічні.**

Існує також інший спосіб класифікації - **за функціональними групами**, оскільки кожен з вищенаведених класів може мати різноманітні функціональні похідні.

- **Функціональною групою** називається угруповання атомів, що надає молекулі певних хімічних властивостей.

Деякі функціональні групи та відповідні їм класи органічних сполук

Функціональна група	Назва функціональної групи	Формула сполуки	Назва класу сполук
—F, —Cl, —Br, —I (—Hal)	Галогенід	R—Hal Ar*—Hal	Галогенопохідні
—OH	Гідроксильна або гідроксигрупа	R—OH	Спирти
		Ar—OH	Феноли
—SH	Сульфгідрильна або тіольна	R—SH	Тіоли або меркаптани
	Альдегідна		Альдегіди
	Карбонільна або оксогрупа		Альдегіди
			Кетони
	Карбоксильна		Карбонові кислоти
—C≡N	Ціанідна або нітрильна	R—C≡N	Ціаніди або нітрили
—O—R	Алкоксильна або алкоксигрупа	R—O—R	Етери
—O—O—R	Пероксиалкільна	R—O—O—R	Органічні пероксиди
—SO ₃ H	Сульфонова або сульфогрупа	R—SO ₃ H	Сульфо кислоти
—NO ₂	Нітрогрупа	R—NO ₂	Нітросполуки
—NH ₂	Аміногрупа	R—NH ₂	Аміни

* Ar — ароматичний радикал (арил)